

**Danuta Barańska, Marek Jacek
Michalak**

**Zagadnienia etyczne w procesach
przekształceń własnościowych
Województwa Łódzkiego**

Annales. Etyka w życiu gospodarczym 11/2, 121-129

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Zagadnienia etyczne w procesach przekształceń własnościowych Województwa Łódzkiego

Etyka biznesu stała się w ostatnich latach samodzielną dyscypliną, żywo rozwijającą się głównie na Zachodzie. Jednak i w Polsce podejmowane są ostatnio inicjatywy zmierzające do zinstytucjonalizowania tej dziedziny wiedzy.

Z pewnością każdy, kto zajmuje się działalnością gospodarczą, bądź też badaniami nad gospodarką, zadaje sobie pytanie: co to właściwie jest etyka biznesu?

Wojciech Gasparski na tak zadane pytanie odpowiada: „*Etyka biznesu jest dyscypliną uprawianą na przecięciu etyki jako działu filozofii praktycznej oraz działalności menedżerskiej związanej głównie z gospodarką, bankowością, handlem i innymi rodzajami przedsiębiorczości. Etyka biznesu jest definiowana jako systematyczne studium kwestii moralnych (etosu) występujących w biznesie, przemyśle i innych związanych z nimi rodzajach działalności i – ogólnie – praktyki zachowań ludzi. Przedmiotem refleksji etycznej są także przekonania ludzi działających, aktualne normy, wartości i sposoby postępowania*”¹.

Etyka biznesu nie jest bynajmniej tak jednoznacznie przyjmowana przez wszystkie środowiska. R. Wiśniewski pisze: „*Mimo popularności tzw. etyki biznesu na Zachodzie, mimo historycznego dowodu uprawiania jej we wszystkich epokach, możliwość uprawiania jej na serio wywołuje niezrozumienie i nieufność (nawet wesołość) u jakże licznych przedstawicieli obu punktów widzenia: moralności i biznesu*”².

Moralność traktowana jest jako zbiór praktykowanych w danej kulturze norm i wartości. Szczególnym przedmiotem zainteresowania są tutaj normy i wartości manifestowane przez jednostki bezpośrednio uwikłane w proces gospodarczy, w problemy i dylematy o charakterze decyzyjnym³.

Uzasadnione wydaje się wobec tego poszukiwanie zależności pomiędzy działalnością gospodarczą jednostek, instytucji lub organizacji, a wykorzystaniem wiedzy z zakresu etyki i jej zastosowanie w gospodarce.

Czy możemy zatem przyjąć, iż nadzór nad przedsiębiorstwami państwowymi przez urzędników państwowych oraz ich udział w przekształcaniu polskiej gospodarki, jej restrukturyzacji i prywatyzacji leży w zakresie „*działalności menedżerskiej związanej z go-*

¹ W. Gasparski, *Etyka biznesu – szkice do portretu*, [w:] J. Dietl, W. Gasparski (red.), *Etyka w biznesie*, PWN, Warszawa 1999, s. 32.

² R. Wiśniewski, *Trzy typy teorii etycznych a etyka biznesu*, [w:] *Etyka w biznesie*, tamże, s. 38.

³ D. Walczak-Duraj, *Ład etyczny w gospodarce narodowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002, s. 344.

spodarką”, o której pisze Wojciech Gasparski? Jeśli tak, to na czym mają polegać zachowania etyczne urzędników realizujących zadania z tego zakresu?

Zarówno Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej⁴ jak i ustawa o służbie cywilnej⁵ stanowią, iż „*w celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa, w urzędach administracji rządowej działa korpus służby cywilnej*”.

Określenie standardów postępowania, których powinni przestrzegać członkowie korpusu służby cywilnej oraz prawidłowe ich wypełnianie, w zgodzie z oczekiwaniami społecznymi i obywatelskimi zostało sprecyzowane w Kodeksie Etyki Służby Cywilnej⁶ ustanowionym w 2002 r.

Zgodnie z tym Kodeksem członkowie korpusu służby cywilnej winni traktować pracę jako służbę publiczną mając na względzie dobro Rzeczypospolitej Polskiej, a w szczególności winni:

- działać tak, aby ich działania mogły być wzorem praworządności i prowadziły do pogłębiania zaufania obywateli do państwa i jego organów,
- wykonywać pracę z poszanowaniem godności innych i poczuciem godności własnej,
- pamiętać, że swoim postępowaniem dają świadectwo o Rzeczypospolitej Polskiej i jej organach,
- przedkładać dobro publiczne nad interesy własne i swojego środowiska.

Korpus służby cywilnej tworzą pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę i urzędnicy zatrudnieni na podstawie mianowania, między innymi w urzędach wojewódzkich, w tym również w Łódzkim Urzędzie Wojewódzkim w Łodzi.

Zadania Wojewody, pełniącego funkcję organu założycielskiego dla nadzorowanych przedsiębiorstw państwowych, w zakresie restrukturyzacji i przekształceń własnościowych, są zatem realizowane przez członków korpusu służby cywilnej. W kontekście zasad etycznych zawartych w Kodeksie Etyki Służby Cywilnej, wykonywanie zadań wynikających z zapisów ustaw regulujących procesy restrukturyzacji, prywatyzacji, komercjalizacji oraz likwidacji i upadłości stanowi poważne wyzwanie dla realizujących je urzędników. Jednakże wydaje się, że jeszcze większe wyzwanie stanowią procesy transformacji gospodarczej dla kadry kierowniczej i pracowników przedsiębiorstw państwowych.

Jest to szczególnie ważne, zwłaszcza w sytuacji stosunkowo wysokiej liczby przedsiębiorstw państwowych, które począwszy od utworzenia Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w 1990 r. były nadzorowane z upoważnienia Wojewody Łódzkiego przez pracowników wydziału, którym obecnie jest Wydział Infrastruktury. Przedsiębiorstwa te przechodziły trudny okres transformacji gospodarczej, realizowały proces restrukturyzacji (produkcyjnej, majątkowej, finansowej i organizacyjno – kadrowej), zwieńczony sukcesem (przekształcenie w spółki prawa handlowego lub przejście w ręce prywatne), bądź też niepowodzeniem, kończąc swój byt likwidacją lub upadłością.

Na przestrzeni 17 lat transformacji ustrojowej w Polsce, Wojewoda Łódzki pełnił funkcję organu założycielskiego dla 355 przedsiębiorstw państwowych.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁵ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2006 r. Nr 170, poz. 1218 z późn. zm.)

⁶ Zarządzenie Nr 114 Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 października 2002 r. w sprawie ustanowienia Kodeksu Etyki Służby Cywilnej (Monitor Polski z 2002 r. Nr 46, poz. 683).

Spośród nich:

- sprywatyzowano⁷ 130 przedsiębiorstw (36,6%),
- wykreślono z Krajowego Rejestru Sądowego 146 przedsiębiorstw (41,1%), w tym:
 - 43 przedsiębiorstwa po zakończonym procesie likwidacji w oparciu o art. 19 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych⁸,
 - 103 przedsiębiorstwa w wyniku zakończonego postępowania upadłościowego⁹,¹⁰,
 - skomunalizowano 12 przedsiębiorstw (3,4 %),
 - przekazano Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa 11 przedsiębiorstw (3,1%).

Aktualnie (wg stanu na 31 grudnia 2006 r.) pozostało w nadzorze Wojewody Łódzkiego 56 przedsiębiorstw tj. 15,8%, w tym:

- 25 przedsiębiorstw „czynnych”,
- 12 przedsiębiorstw w likwidacji,
- 19 przedsiębiorstw w upadłości.

Część spośród aktualnie „czynnych” przedsiębiorstw realizuje proces naprawczy, inne zaś podjęły działania zmierzające do przekształcenia własnościowego poprzez prywatyzację lub komercjalizację.

Przedsiębiorstwa państwowe, które funkcjonowały według systemu gospodarki centralnie planowanej, równocześnie zapewniały swoim pracownikom pewne korzyści wynikające z polityki społecznej kraju. W procesie transformacji gospodarczej w Europie Środkowo-Wschodniej, w tym również w Polsce, wszystkie te przedsiębiorstwa, są przekształcane w podmioty funkcjonujące niezależnie od państwa. Proces przekształceń własnościowych przedsiębiorstw państwowych, a zwłaszcza prywatyzacja i komercjalizacja, nie polega tylko na zmianie statusu własności, opartej na zmianie podstawy prawnej ich funkcjonowania. Proces ten „oznacza narzucenie obowiązku uczenia się obowiązującego zrozumienie celu istnienia takiego przedsiębiorstwa (usługi na rzecz społeczeństwa)”¹¹. Zmiany w tych przedsiębiorstwach są niezwykle istotnymi czynnikami wpływającymi na wzrost wydajności gospodarczej i konkurencyjności. Proces ten, w trakcie którego tworzone są nowe instytucje i struktury, sprzyja postępowaniu, które może odbiegać od obowiązujących zasad etycznych. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest z jednej strony brak jednoznacznych

⁷ Prywatyzacja przedsiębiorstw odbywała się w oparciu o następujące akty normatywne:

- Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. z 1990 r., Nr 51, poz. 298 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tj. Dz. U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 12 maja 2006 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2006 r. Nr 107 poz. 721).
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 1993 r. o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji (Dz. U. z 1993 r. Nr 44, poz. 202 z późn. zm.)

⁸ Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tj. Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981 z późn. zm.).

⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 60, poz. 535).

¹¹ M. Bohata, *Minima etyczne w biznesie dla jednoczącej się Europy*, [w:] W. Gasparski, J. Dietl (red.), *Etyka biznesu w działaniu*, PWN, Warszawa 2001, s. 38.

uregulowań prawnych, z drugiej zaś cechy osobowościowe jednostek, bądź całych grup, uczestniczących w procesie przekształceń.

Duże możliwości szybkiego rozwoju, zarówno kraju jak i przedsiębiorstw, który dokonuje się kosztem innych osób lub firm sprawiają, że problem etyki i zachowania godności osoby ludzkiej jest niekiedy kwestią wyboru pomiędzy szybkim, a nieetycznym działaniem oraz działaniem wolniejszym, z pełnym poszanowaniem zasad etyki w życiu gospodarczym.

Niezbędnymi warunkami zachowań w działalności gospodarczej zgodnych z ogólnie przyjętymi zasadami etyki i moralności, jest uczciwość, praworzędność, odpowiedzialność, rozważa oraz solidarność, przedstawicieli stron uczestniczących m.in. w procesie przekształceń własnościowych.

Działania zgodne z zasadami etyki, zarówno po stronie organu założycielskiego jak i po stronie przekształcanych przedsiębiorstw podnoszą efekty podejmowanych i realizowanych przedsięwzięć. Przedsiębiorstwa nadużywające zaufania otoczenia zewnętrznego, w tym również organu założycielskiego odnoszą czasem sukcesy, ale są to sukcesy krótkotrwałe. O ile w krótkim okresie czasu łamanie reguł etycznych może się opłacać, to w długim okresie funkcjonowanie przedsiębiorstwa musi opierać się na postępowaniu nie budzącym zastrzeżeń pod względem etycznym.

Przykładem takiego postępowania może być sytuacja, w której przedsiębiorstwo generuje stratę na działalności gospodarczej. Dyrektor w obawie przed wprowadzeniem zarządu komisarycznego sprzedaje część majątku w celu poprawy wyniku finansowego netto.

Jednakże brak istotnych reform w firmie powoduje, że w dłuższym horyzoncie czasowym, niezależnie od poprzednich działań, przedsiębiorstwo generuje stratę netto. Czy można mieć zatem zaufanie do dyrektora przedsiębiorstwa, który próbował wprowadzić w błąd organ założycielski? Sytuacja ekonomiczno-finansowa firmy wskazuje na konieczność podjęcia przez organ założycielski stosownych decyzji dotyczących funkcjonowania firmy w przyszłości.

W zależności od wybranej ścieżki przekształcenia własnościowego w procesach tych uczestniczą inne podmioty. Może to być inwestor lub spółka pracownicza z jednej strony, a komisja ds. przeprowadzenia rokowań z drugiej strony. (Wojewoda wyznacza każdorazowo inny skład komisji, starannie dobierając jej członków). Może to być również inwestor, zainteresowany kupnem części lub całego przedsiębiorstwa od likwidatora lub syndyka. Każda z tych ścieżek niesie ze sobą różne problemy natury etycznej. Wybór określonej strategii zachowań, w sytuacji prowadzenia negocjacji w sprawie prywatyzacji, podyktowany jest z jednej strony przez wartości i interesy rozumiane jako cele, z drugiej zaś przyjęte i stosowane środki osiągnięcia tych celów, a więc przez reguły postępowania.

Prowadzenie z inwestorami negocjacji przez komisję ds. przeprowadzenia rokowań było i jest szczególnie trudne i skomplikowane. O trudnościach towarzyszących przebudowie naszej gospodarki nierozzerwalnie powiązanej z życiem społecznym pisze między innymi M. Ziółkowski „[...] w odczuciu znacznej części obywateli podjęta budowa nowego systemu społecznego utraciła w znacznej mierze swój aksjologiczno – ideowy wymiar i etyczne fundamenty”¹². Autor podkreśla, że przebudowa naszej gospodarki nie jest rzeczą prostą, bowiem może rodzić poważne skutki społeczne w postaci wzrostu zachowań nieetycznych.

Równocześnie należy zgodzić się z M. Friedmanem, że obowiązkiem przedsiębiorców i menedżerów jest podnoszenie zysku przedsiębiorstwa, czy udziału w rynku, a nie prze-

¹² M. Ziółkowski, *Pragmatyzacja świadomości społeczeństwa polskiego*, „Kultura i Społeczeństwo” 1994, nr 4, s. 20.

owanie społecznej odpowiedzialności¹³. Aktualne uwarunkowania funkcjonowania przedsiębiorstwa na rynku, ukierunkowane głównie na maksymalne osiągnięcie zysku przyczyniają się do rozwoju gospodarczego i poprawy warunków życia pracowników, ale także nie zawsze sprzyjają etycznemu postępowaniu w biznesie.

Można wymienić wiele działań realizowanych przez statutowe organy przedsiębiorstwa, które należy rozpatrywać z punktu widzenia przestrzegania podstawowych zasad etycznych.

Przykładowo, czy działaniem etycznym może być sprzedaż przez przedsiębiorstwo państwowe nieruchomości w centrum miasta w trybie po przetargowym, czyli za 2/3 ceny oszacowania, w sytuacji gdy po roku czasu wymieniona nieruchomość została sprzedana przez nabywcę za cenę wielokrotnie wyższą od ceny oszacowania?

Niewątpliwie innym rozwiązaniem, korzystnym dla przedsiębiorstwa z poszanowaniem zasad etyki, byłoby ponowne ogłoszenie przetargu i znalezienie odpowiedniego nabywcy.

Czy jest to postępowanie etyczne, gdy przedsiębiorca przeklasyfikowuje towary do niższego gatunku, zwłaszcza towary deficytowe (aktualnie są to materiały budowlane) i sprzedaje je osobom bliskim lub znajomym, po cenach znacznie niższych?

Czy zachowaniem etycznym jest próba wymuszenia na Wojewodzie, przez statutowe organy przedsiębiorstwa przy udziale organizacji związkowych, decyzji dotyczącej wyboru ścieżki prywatyzacji, w sytuacji gdy nie są spełnione podstawowe warunki prawne i ekonomiczne do prywatyzacji firmy tą ścieżką? Działania o mniejszych lub większych skutkach dla przedsiębiorstw, ale niekiedy także dla Skarbu Państwa, można w praktyce wymienić bardzo wiele.

B. Klimczak w artykule „*Jak uzasadnić potrzebę etyki w działalności gospodarczej*”¹⁴ stwierdza, że „*punktem centralnym argumentacji o potrzebie etyki w działalności gospodarczej [...] jest akceptacja egoistycznych motywów człowieka gospodarującego, a nie moralizatorstwo na temat dobra wspólnego*”. Rozwijając tą argumentację B. Klimczak stara się wykazać nieracjonalność ekonomiczną „krótkowzrocznego egoizmu”, któremu przeciwstawiony jest „egoizm rozumny”. Nie ma zatem wątpliwości co do konieczności istnienia działań etycznych w gospodarce, lecz problemem jest pogodzenie interesu indywidualnego z korzyścią zbiorową.

Przedsiębiorstwa państwowe, dla których Wojewoda Łódzki pełni funkcję organu założycielskiego, w zdecydowanej większości respektują zasady etyczne w życiu gospodarczym. Jednakże niekiedy, znajdują się również w sytuacji konfliktowej z innymi podmiotami funkcjonującymi na rynku, które nie postępują etycznie, wykorzystując gorszą pozycję przedsiębiorstwa państwowego na rynku i rozwijają się jego kosztem.

Niezmiernie ważną rolę, w odniesieniu do funkcjonujących przedsiębiorstw państwowych, odgrywają postawy i zachowania urzędników państwowych, sprawujących nadzór nad majątkiem Skarbu Państwa oraz współuczestniczących w procesach przekształceń własnościowych przedsiębiorstw. Urzędnicy nie tylko sami muszą przestrzegać zasad Kodeksu Etyki Służby Cywilnej, ale także nadzorować i kontrolować tych, którzy posiadają we władaniu majątek Skarbu Państwa i powinni również zachować wszelkie zasady etyki i moralności. Z tego punktu widzenia oczekiwania wobec urzędników są wyższe w stosunku do pracowników innych profesji, bowiem muszą oni wykazać się nie tylko wysokimi kwalifi-

¹³ M. Friedman, *The Social Responsibility of Business is to Increase Its Profits*, „New York Times Magazine” z 3 września 1970, nr 32.

¹⁴ B. Klimczak, *Jak uzasadnić potrzebę etyki w działalności gospodarczej?* [w:] *Etyka biznesu*, op.cit.

kacjami merytorycznymi, ale także postawami moralnymi i etycznymi godnymi do naśladowania przez innych.

W Łódzkim Urzędzie Wojewódzkim poszczególne etapy trwającego procesu prywatyzacji przedsiębiorstw są realizowane w oparciu o opracowane procedury. Ważną rolę, w tym procesie odgrywają komisje ds. odbioru analizy dla celów prywatyzacji oraz komisje ds. rokowań, powoływane jak już wspomniano wcześniej przez Wojewodę, każdorazowo w innym składzie. Komisje pracują kolegialnie. Praca kolegialna narzuca pewne ograniczenia, wymuszające zachowania nie budzące zastrzeżeń pod względem etycznym.

Ścieżki prywatyzacji bezpośredniej przedsiębiorstw państwowych województwa łódzkiego na tle prywatyzacji bezpośredniej w Polsce

Wyszczególnienie	Sprzedaż		Wniesienie do spółki		Oddanie do odpłatnego korzystania		Razem	
	Ilość	%	Ilość	%	Ilość	%	Ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Prywatyzacja bezpośrednia w województwie łódzkim	34	37,0	7	7,6	51	55,4	92	100,0
Prywatyzacja bezpośrednia w Polsce	481	23,9	226	11,2	1305	64,9	2012	100,0

Opracowanie własne w oparciu o informacje Wydziału Infrastruktury Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego oraz „Biuletyn Statystyczny Głównego Urzędu Statystycznego” 2006, Nr 12, styczeń 2007

Mimo występujących różnic w ilości prywatyzacji bezpośredniej pomiędzy województwem łódzkim, a krajem porównywalne są proporcje poszczególnych ścieżek prywatyzacji. Z zestawienia wynika również, że preferowaną ścieżką prywatyzacji zarówno na terenie województwa łódzkiego jak i Polski, było oddanie do odpłatnego korzystania „leasing pracowniczy”. Najrzadziej zaś stosowaną ścieżką prywatyzacji było wniesienie przedsiębiorstwa do spółki.

Niemniej jednak, każdy z tych procesów rodził różnorakie wątpliwości, w tym również o charakterze etycznym, zarówno wśród załóg prywatyzowanych firm, jak i wśród pracowników Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego, podejmujących decyzje na poszczególnych etapach realizowanego procesu. Przykładowo, wątpliwości wśród załogi wzbudzały między innymi decyzje Rady Pracowniczej dotyczące wyboru ścieżki prywatyzacji, w sytuacji braku pewności, że prywatyzacja firmy nie zakończy się jej upadłością, a załoga przedsiębiorstwa pozostanie bez pracy. Dylematy tej rangi pojawiały się także po stronie pracowników Urzędu. Niemniej jednak głos załogi, związanej z miejscem pracy, która uczestniczyła w tworzeniu substancji majątkowej przedsiębiorstwa, był zawsze decydujący przy wyborze ścieżki prywatyzacji (najczęściej spółki pracowniczej). Przy wszystkich działaniach dotyczących przekształceń własnościowych realizowanych w ŁUW, słowa Ojca Świętego Jana Pawła II wypowiedziane w Skoczowie „Polsce potrzeba ludzi sumienia” stały się drogowskazem.

Na przestrzeni 17 lat transformacji gospodarczej prywatyzacja przedsiębiorstw zarówno w kraju jak i w Łodzi przebiegała w różnym tempie. Niektórzy uważają, że spowolnienie procesu prywatyzacji i ograniczenie jej zakresu należy ocenić negatywnie nie tylko

w kategoriach ekonomicznych, ale także etycznych¹⁵. W ocenie J. Dietla prywatna gospodarka sprzyja ograniczeniu jej centralizacji i polityzacji, co rozszerza zakres swobody podejmowania decyzji w biznesie, a tym samym przejmowania odpowiedzialności za te decyzje. Zetatyzowana gospodarka o znacznym zakresie interwencji państwa tworzy wiele sprzyjające warunki dla rozwoju korupcji. Autor uważa również, że głęboka prywatyzacja może się przyczynić do ograniczenia tej destrukcji etycznej.

Doświadczenia ostatnich lat, publikacje w literaturze przedmiotu, jak również informacje napływające ze środków masowego przekazu wskazują, że rzeczywiście prywatyzacja w szerokim tego słowa znaczeniu sprzyja narastaniu takich zjawisk, jak korupcja, przestępstwa gospodarcze, nadużywanie stanowisk publicznych, nadużywanie zaufania partnerów w interesach, nepotyzm, wyłudzenia itp.

Korupcja sprawia, że w Polsce następuje utrata zaufania obywateli do państwa i jego struktur. Objęła ona wiele dziedzin życia gospodarczego i społecznego, administrację publiczną, w tym szczególnie na szczeblu samorządowym, sektor przedsiębiorstw państwowych, sektor bankowy i ubezpieczeniowy, służbę zdrowia, instytucje kontrolno-nadzorcze, przetargi i zamówienia publiczne, edukację i wymiar sprawiedliwości. [...] Zdecydowana większość Polaków uważa, że korupcja jest zjawiskiem powszechnie występującym w Polsce¹⁶.

Budowa gospodarki wolnorynkowej, w ramach której mieszczą się przekształcenia własnościowe, a w szczególności prywatyzacja przedsiębiorstw, nie jest możliwa bez odpowiednio przygotowanych procedur. Wydaje się, iż wypracowane przez lata w Łódzkim Urzędzie Wojewódzkim procedury dotyczące przygotowania jak i przebiegu negocjacji w sprawie prywatyzacji pozwoliły na przeprowadzenie tych procesów bez występowania zjawisk patologicznych.

Równocześnie w kontekście badań przeprowadzonych przez D. Walczak – Duraj na terenie Łodzi wynika, że „*Opinie łódzkich przedsiębiorców na temat dopuszczalnych bądź istniejących aliansów między urzędnikami, a osobami prowadzącymi działalność gospodarczą są zróżnicowane. Układają się jednak w jedno dominujące przekonanie: funkcjonowanie firm na rynku wymaga swoistego, choć niekiedy ocenianego negatywnie wsparcia*”¹⁷.

W kontekście napływających zewsząd informacji dotyczących występujących często zjawisk korupcji wydaje się, że opracowywane w różnych podmiotach oraz instytucjach i stopniowo wdrażane w życie kodeksy etyczne, mogą stanowić, oprócz rozwiązań prawnych, istotną pomoc w zwalczaniu korupcji w naszym kraju, poprzez ciągłe działania uświadamiające i szkoleniowe.

„*Kodeks etyczny jest zatem pewnym wzorem dla działalności firmy i ludzi w niej zatrudnionych, którego utworzenie i przestrzeganie powinno przynieść określone efekty w postaci polepszenia wizerunku firmy oraz realizacji celów długookresowych*”¹⁸. Kodeksy etyczne w ocenie Barbary Kryk mają wiele zalet, ale i wad. Do zalet autorka zalicza:

¹⁵ J. Dietl, *Zewnętrzne uwarunkowania standardów etycznych w biznesie*, [w:] *Etyka w biznesie*, op.cit., s. 143.

¹⁶ Komunikat z sondażu Centrum Badania Opinii Społecznej „Korupcja i łapownictwo w życiu publicznym”, luty 2003.

¹⁷ D. Walczak-Duraj, op.cit.

¹⁸ B. Kryk, *Czy kodeks przedsiębiorstwa może stanowić rozwiązanie problemów firmy?* [w:] *Etyka biznesu w działaniu*, op.cit., s. 342.

- motywujące działanie na pracowników,
- ustanowienie długoterminowych wytycznych dotyczących prawidłowego i nieprawidłowego postępowania,
- pomoc w zorientowaniu się w sytuacjach szczególnie wątpliwych czy są etyczne czy nieetyczne, zawarte w nim przepisy dotyczą nie tylko pracowników ale i pracodawców i właścicieli.

Jako najistotniejsze wady kodeksów etycznych wymienia:

- są traktowane przez wielu ludzi ze świata biznesu sceptycznie, czasami pobłaźliwie,
- są zbyt ogólne i nie tworzą precyzyjnych jednoznacznie rozumianych wytycznych, przez co nie są w pełni efektywne,
- nie są powszechnie obowiązujące i nie zawsze przestrzegane.

Konsekwencją jest to, że nie stanowią żadnego autorytetu.

Należy zatem stwierdzić, że kodeksy są bardzo istotne, bo zachęcają i pomagają utrzymać etyczne zachowania w firmach, ale nie są wystarczające do załatwienia wszystkich problemów etycznych w przedsiębiorstwach.

Powstaje pytanie, czy można nauczyć lub zmusić ludzi dorosłych i pracujących do etycznego zachowania, jeżeli dotychczas nie zawsze postępowali etycznie? Z pewnością zmusić nie można, ale ukierunkować ich działanie tak, by dążyli do pewnego wzorca prawidłowego zachowania.

Zmiana zasad gospodarowania w Polsce związana z przejściem od gospodarki centralnie sterowanej do gospodarki rynkowej, generuje bardzo wiele nowych problemów, które wcześniej nie były przedmiotem analiz teoretycznych, a które zwłaszcza obecnie stanowią ważny element w działalności gospodarczej. Takim problemem jest niewątpliwie etyka postępowania tej części społeczeństwa polskiego, która zajmuje się biznesem, lub też pracuje w administracji na styku z gospodarką.

W procesie transformacji gospodarczej dają się zaobserwować pewne zmiany w dziedzinie nieetycznego postępowania w działalności biznesowej. Wraz ze zmianą formy własności (przekazanie własności państwowej w ręce prywatne), niekiedy mają miejsce nieetyczne działania prywatnych właścicieli wobec Skarbu Państwa i systemu fiskalnego, bądź też wobec pracowników sprywatyzowanych już przedsiębiorstw. Prywatni przedsiębiorcy – nowi właściciele przedsiębiorstw – poszukują ścieżek dotyczących możliwości uniknięcia podatków, nie wypłacania wynagrodzeń pracownikom lub ich zwolnień z pracy, mimo podpisanego pakietu socjalnego, stanowiącego załącznik do umowy prywatyzacyjnej i zawartych w niej zapisów o konsekwencjach finansowych (karach) w przypadku nie dotrzymania umowy.

Praktyka wskazuje, że przestrzeganie zasad etyki w życiu gospodarczym oprócz dobrej współpracy z załogą i otoczeniem zewnętrznym daje wymierne korzyści nie tylko dla danego, konkretnego podmiotu gospodarczego, ale także dla całej gospodarki.

Należy sądzić, że w Polsce wraz ze stopniową likwidacją przedsiębiorstw państwowych i przekazaniem majątku w ręce prywatne, a także dalszą edukacją społeczeństwa oraz zmianami w jego świadomości, zmniejszy się zakres nieetycznych zachowań i występujących obecnie zjawisk patologicznych. Wydaje się, że bezwzględne respektowanie standardów etycznych w gospodarce rynkowej jest warunkiem dalszych sukcesów społeczeństwa polskiego i dynamicznego rozwoju naszego kraju.

Ethical Issues in Ownership Transformations in the Voivodship of Łódź

Summary

The Polish society has perceived privatization as an issue of special importance which enables a free market economy in a short time. Privatization has always raised hopes and expectations. It is the lack of experience in the field of ownership transformations, the level of their complexity and the economic, legal, psychological and other conditionings that have confronted those transformations with many hindrances. They have also raised numerous moral and ethical dilemmas among the staff of privatized companies and founding organs including the staff of the Voivodship Council of Łódź.

The decisions of the Working Board of one company about the future path of privatization have raised concerns among the staff uncertain of the fate of their place of work. In such cases the voice of the staff, which previously contributed to the company's financial status, has always been decisive when choosing the path of privatization; this concerns mostly workers' partnerships.

It was John Paul II's words about *people of conscience who are needed in Poland*, which were said in Skoczów, that were crucial for privatization decisions by the Voivodship Council of Łódź.